

מהר"ל על התורה

עש"ק פ' ויצא, תשפ"ד

1. סולם יעקב ובית המקדש

פרשת ויצא (פרק כ"ח) – (טז) וַיִּקְצֹץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָבוֹן יֵשׁ יִקְוֶה בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאֶנְכִי לֹא יָדַעְתִּי : (יז) וַיִּבְרָא וַיֹּאמֶר מִה נִוְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בַּיִת אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם :

כי אם בית אלהים - אמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא הקולם הזה עומד צבאר שבע ואמלע שיפועו מגיע כנגד בית המקדש...

גור אריה (אות כ"ג)

אמר ר' אליעזר וכו'. פירוש כי "בית אלהים" אינו נאמר אלא על בית המקדש, והכא מאי "בית אלהים" איכא, ותירץ 'אמר ר' אליעזר וכו', ויהיה "בית אלהים" על השיפוע, שהוא מכוון נגד בית אלהים, שהוא בית המקדש... ועוד יש לומר שדעת רש"י שראוי שיהיה בית המקדש תחת אמצע הסולם - והוא שפוע הסולם, וזה כי הסולם היה עומד בארץ וראשו בשמים (פסוק יב) לומר כי העולם התחתון קשור בעליונים, ועולים השמימה כסולם הזה שיש מדריגות בה, כן יש מדריגות מן הארץ עד השמים... אמנם בית המקדש במה שהוא בית וועד השכינה, ושם יבא האדם לעבוד את ה' (דברים יב, יא), יש בו שני הצדדים - מתיחס לעליונים ותחתונים, והכל שוים בו, ולא יאמרו העליונים 'לנו הוא זה' במה שרשות בני אדם בו, ולא יאמרו בני אדם 'לנו הוא זה' במה שהוא מקדש ה', ולכך ראוי שיהיה בית המקדש עומד תחת אמצע שפוע הסולם, שהסולם הוא התחלפות בין עליונים לתחתונים הולך מצד אל צד, ובית המקדש כלול משניהם...

נתיבות עולם נתיב העבודה פרק יח

... ועוד יש לפרש כי כל אלו ג' ברכות הכל הם השלמה אחת לגמרי, כי מפני שתקנו ברכת המזון על שהש"י השלים את ישראל במזון, ותחלה תקנו ברכת הזן שהש"י משפיע מן השמים להם המזון, וצריך אל ברכה זאת מקבל מוכן שהוא מוכן לקבל שפע הברכה ולזה נתן להם הארץ שהיא מקבל מוכן לזה בברכה, ומפני כי הברכה באה מלמעלה למטה אשר המעלה והמטה הם נבדלים זה מזה, וצריך שיהיה כאן אמצעי אשר הוא שייך למעלה ושייך למטה שעל ידו הברכה באה למטה וזה בהמ"ק, כי בהמ"ק הוא מחבר עליונים ותחתונים ולכך על ידו באים הברכות לעולם מעליונים לתחתונים. וכן תמצא במדרש שדרשו על והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה...

ומסתייעא לן דבר זה ממאמר קדישין עליונים (עפ"י דניאל ד, יד), מאן מלאכי אלהים רבנן (נדריים כ ע"ב), דבפרק קמא דכתובות (ה). אמרו גדול מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו שמים וארץ נברא ביד אחת, שנאמר (ישעיה מח, יג) "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים", ואילו במקדש כתיב (שמות טו, יז) "מקדש ה' כוננו ידיך" ... נברא שמים ביד ימין וארץ נבראת ביד שמאל... והימין יותר משובח במה שיש לה כח ימין, כך העליונים נבדלים מן התחתונים, והבדל שלהם שיש להם יותר מעלה ומדריגה. ואילו בית המקדש נברא בשתי ידיים במה שהוא כולל הכל, והוא החבור בין עליונים ותחתונים, ראוי שיהיה נברא בשתי ידיים, שהידיים הם מורים על חלוק והבדל צד, ואילו בית המקדש יש בו כח הכל כמו שנתבאר, שהוא הוועד בין עליונים ותחתונים, והיה ראוי שיהיה בית המקדש תחת אמצע השפוע...

ספר נצח ישראל פרק נב

... אמרינן בפרק האשה (פסחים פח א) אמר רבי אליעזר, מה דכתיב (מיכה ד, ב) "והלכו גוים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב", 'אלקי אברהם' 'אלקי יצחק' לא נאמר, אלא "אלקי יעקב". לא כאברהם שכתוב בו "הר", שנאמר (בראשית כב, יד) "בהר ה' יראה". ולא כיצחק שכתוב בו "שדה", שנאמר (בראשית כד, סג) "ויצא יצחק לשוח בשדה". אלא כיעקב שקראו "בית", שנאמר (בראשית לה, ז) "ויקרא יעקב למקום אל בית

מהר"ל על התורה

עש"ק פ' ויצא, תשפ"ד

אל", עד כאן. וביאור ענין זה, דע כי בית המקדש הוא המקום שהשם יתברך יש לו חבור ודביקות עם התחתונים, שזהו ענין בית המקדש. ומפני שמדת אברהם הוא מדת החסד, והחסד מתדמה כהר, לפי שכל חסד הוא גדול. כי מי שהוא מדקדק עם אחר, משוה המדה ביושר, ואינו נכנס לפניו משורת הדין. אבל בעל החסד אינו מדקדק, ועושה חסד גדול, וכדכתיב (תהלים לו, ו) "צדקתך כהררי אל". ואינו משוה המדה ביושר, כמו שהוא עושה בעל מדת הדין. ומפני כי על ידי מדה זאת יש אל השם יתברך חבור לתחתונים, קרא אברהם בית המקדש - שבו חבור השם יתברך לתחתונים - "הר", לפי שעל ידי מדת אברהם... החבור הזה. וכן יצחק שהיה מדתו מדת הדין, שעושה מעשיו ביושר ובדין. וגם מדה זאת מדה אלקית... ג"כ יש אל השי"ת חבור ודביקות... ולכך קרא יצחק את ביהמ"ק 'שדה', כי השדה הוא שוה וישר, ודבר זה מתייחס אל מדת הדין, שהוא ישר.

אמנם יעקב קראו 'בית', שדבר זה מיוחד למדתו, שמדת יעקב מדת רחמים, וזהו עצם החבור... כי זה ענין הרחמים, האהבה והחבור. שכבר בארנו זה כי "אוהב" תרגומו 'מרחמוהו' (בראשית כה, כח)... כמו האב לבן והאם לבנה, מרחם עליו... ולפיכך מדה זאת בעצמה הוא סבה אל החבור שיש אל השם יתברך לתחתונים... ולפיכך לא היה מי שקראו 'בית' רק יעקב, כי הבית ששם הדירה, הוא החבור בעצם... ולפיכך מצד מידת יעקב החבור בעצם, ולדבר זה אין לו הסרה, ולפיכך קרא אותו יעקב 'בית'. ולפיכך נאמר (מיכה ד, ב) "ואל בית אלקי יעקב", שהכוונה בזה שהבית הזה, שהוא החבור של השם יתברך עם הנמצאים בעצם, הוא בשביל "אלקי יעקב", אשר מדת יעקב גורם דבר זה שהשם יתברך דר עם התחתונים על ידי החבור בעצם...

2. טענת רחל שימחול הקב"ה על ע"ז

ספר נצח ישראל פרק לד

התבאר לך כי בזמן המשיח אז יהיו ישראל אחד, ומלך אחד לכולם. אבל קודם שיבוא המשיח, אין ראוי שיהיה בעולם האחדות, שיהיה העולם אחד לגמרי. ובמדרש אמרה רחל לפני הקדוש ברוך הוא, רבוש"ע, גלוי לפניך שיעקב בעלי אהבני יתירה כו' והוקשה עלי הדבר עד מאוד כו' וגמלתי חסד עם אחותי, ומסרתי הסימנים כו' ומה אני, שאני בשר ודם עפר ואפר, לא קנאתי לצרה שלי, ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה. ואתה מלך חי וקיים רחמן, מפני מה קנאת לע"ז? כו' והגלית בני, ונהרגו בחרב, ועשו אויביהם בם כרצונם. מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה כו' הדא הוא דכתיב (ירמיה לא, יד) "כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה הנחם על בניה כי איננו". וכתוב (שם שם טו) "כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך וגו'". וכתוב (שם שם טז) "ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבנו בנים לגבולם".

ומדרש הזה נראה קשה, כי בשביל שרחל קבלה עליה אהבה, ולא ביישה אחותה, לכך ימחל הקדוש ברוך הוא לישראל שעבדו ע"ז. אבל ביאור ענין זה, כי בשביל שידעה רחל שיעקב ראוי בפרט לזה שלא יהיה לו אשה אחת, שאם היה ליעקב אשה אחת, היה זרעו - שהם שתיים עשרה שבטים - בלתי מחולקים, ודבר זה אין ראוי שיהיה בעולם הזה, שיהיו ישראל אחד. ולכך קבלה רחל דבר זה באהבה... ידעה גם כן שאין יעקב ראוי שיהיה לו אשה אחת בלבד... ומכל שכן השם יתברך שהוא חי וקיים, אף אם עבדו ע"ז, דבר זה מפני שאין עולם הזה ראוי שיהיה בו השם אחד עד לעתיד. ולפיכך מה שהוא טבע עולם הזה, ראוי שימחל השם יתברך, כי מפני שאין האחדות בעולם הזה הוא שגורם לישראל לחטוא, שזהו החסרון שהוא בעולם וממנהגו. ולכך רחל היא מבקשת רחמים, שהרי בה נראה שעולם הזה מסוגל שיהיה בו שניות וצרה בעולם הפירוד...

פחד יצחק - אגרות וכתבים (נ"ה)

אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. כלומר, גילוי הנהגת האחדות שלו כביכול ובירור סגולת האחדות של כנסת ישראל הם שני צדדים של מטבע אחת. אחדותו יתברך ואחדותם של ישראל הם בבחינת הא בהא תליא... וועלינו לדעת כי זה שכנסת ישראל קרויה היא "יחידה ליחדך", עומק הכוונה בזה הוא דאלה שני היחודים הם כרוכים ומעורים ותלויים זה בזה. יחידה ליחדך! [נוע"ע פחד יצחק - פסח ס: כב-כג]